

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ТА СВІТОВЕ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ВОДНОГО ПОЛО HISTORICAL ORIGINS AND WORLDWIDE DISTRIBUTION OF WATER POLO

У статті розглянуті дві теорії зародження та формування сучасної гри «Водне поло» – Японська та Індійська. В результаті дослідження зроблені висновки про те, що сучасний прототип гри «Водне поло» бере свої історичні корені на Сході та згодом стає плацдармом формування багатьох сучасних ігор з м'ячем – футболу, гандболу, волейболу, мотоболу тощо.

Доведено, що серед сучасних дослідників індійська теорія походження водного поло є більш розповсюдженою. На основі аналізу етимологічних термінів, які характеризували водне поло на початку XIX ст., визначено, що саме слово «поло» походить від вулканізованої індійської гумової кулі, яку застосовували в ранніх іграх.

У статті висвітлені основні етапи становлення водного поло, проаналізовані історичні шляхи та динаміка світового розповсюдження цієї гри. При цьому основна увага зосереджується на формуванні правил гри у водне поло. Доведено, що сучасного вигляду ця гра набула на початку XX ст. За динамікою розповсюдження водного поло можливо виокремити певні періоди його історичного розвитку: зародження на Сході; початок проведення ігор у Європі; офіційне визнання водного поло та закріплення правил гри; динамічне розповсюдження водного поло в світі, створення міжнародних організацій з водного поло, проведення олімпійських та міжнародних чемпіонатів.

Під час проведення дослідження історичних шляхів розвитку водного поло та динаміки розповсюдження у світі висвітлені основні фактори формування сучасних правил гри у водне поло. Доведено, що, безперечно, перше письмове втілення правила гри в водне поле здобули завдяки Уільяму Вілсону, який склав ряд правил для командної гри з м'ячем у воді, яку він назвав водним футболом; новий стиль плавання – треджен – сформував правила гри в водне поло, які відокремили водне поло від регбі.

Зроблені висновки про те, що географічно водне поло зародилося в Англії, потім потрапило в Америку та Канаду. Не дивлячись на жваве розповсюдження в Європі, визнання водного поло на теренах нашої країни, на жаль, відбулося значно пізніше, ніж у Європі. Завдяки відродженню ватерпольних команд зараз гра водне поло в нашій країні переживає новий етап розвитку на новому, більш якісному рівні.

Ключові слова: водне поло, історичні витоки, світове розповсюдження.

The article deals with two theories of the origin and formation of the modern water polo game: from Japan and India. The research concludes that the modern water polo prototype originates from the East and has become the foothold of many modern ball games: football, handball, volleyball, motorball etc.

It is proved that the theory of the origin of the water polo from India is more widespread among modern researchers. Based on an analysis of etymological terms that characterized water polo in the early 19th century, the term "polo" itself is derived from the vulcanized Indian rubber ball used in the early games.

The main stages of the formation of the water polo game are analyzed, the historical ways and dynamics of the world distribution of water polo are analyzed too. The main focus is on the formation of water polo rules. It is proved that the modern look of water polo game was acquired in the early 20th century. According to the dynamics of the distribution of water polo it is possible to distinguish certain periods of its historical development: origin in the East; start of games in Europe; official recognition of water polo and fixing the rules of the game; the dynamic distribution of water polo in the world, the establishment of international water polo organizations, the holding of Olympic and international championships.

During the study of the historical ways of water polo development and the dynamics of distribution in the world, the main factors of formation of modern rules in water polo were highlighted: it is proved that, without doubt, the first written embodiment of the rule of the game in the water field was obtained thanks to William Wilson, who made a number of rules for command playing with the ball in the water, which he called water football; new style of swimming - the trade formed the rules of water polo that separated water polo from rugby.

It is concluded that geographically water polo originated in England, then came to America and Canada. Despite the lively spread in Europe, the recognition of water polo in our country, unfortunately, occurred much later than in Europe. With the revival of water polo teams, water polo is now experiencing a new round of development in our country at a new, higher quality level.

Key words: water polo, historical origins, world distribution.

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-18>

Смолякова І.Д.,

канд. пед. наук, доцент,

завідувач кафедри фізичного виховання та спорту

Одеського національного політехнічного університету

Махарадзе Г.Т.,

старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту

Одеського національного політехнічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні дослідники розвитку світу та людини все більше звертають увагу на історичний розвиток спорту, який є одним із засобів встановлення комунікацій не тільки між самими спортсменами, а й між різними країнами світу, відіграє важливу роль у суспільстві, набуває все більшого значення як політичний, соціальний та культурний чинник.

З огляду на це комплексне вивчення історичних витоків походження водного поло, динаміки розвитку та трансформацій правил цієї гри, її роз-

повсюдження в світі набуває особливої актуальності в світлі розуміння можливих тенденцій його подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гра «Водне поло» досліджується у вітчизняній та зарубіжній літературі такими авторами, як І. Вржесневський, В. Кудрявцев, Ж. Кудрявцева, П. Сахновський, М. Рижак тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Слід відзначити, що незважаючи на наявність досліджень історичних шляхів

розвитку водного полу, комплексне дослідження етапів становлення та витоків зародження цієї гри проведене не було.

Метою статті є дослідження витоків історичного походження гри «Водне поло», її легалізації та динаміки світового розповсюдження.

Виклад основного матеріалу. Водне поло – спортивна, командна гра з м'ячем, яка проводиться у воді. Вона має дві теорії історичних витоків свого територіального походження – Японську та Індійську.

За першою теорією, в стародавній Японії існувала гра, яку певною мірою можна вважати далеким родичем сучасного водного поло. Сидячи верхи на солом'яних бочках, учасники гри ганяли жердинами по воді надуту шкуру, яка замінювала м'яч.

Потрапивши до Європи, ця гра надалі стала прообразом багатьох сучасних ігор з м'ячем (футбол, гандбол, волейбол, мотобол тощо). Японців взагалі можна назвати родоначальниками ігор із м'ячем, адже гра, дуже схожа на сучасний футбол, – також родом з Японії. Спершу японці набивали свої м'ячі пером, а пізніше придумали і м'яч з камерою [1].

Більш розповсюдженою є теорія походження водного поло з Індії. Ще під час її окупації, в XIX в., витоки водного поло можна простежити на сході Індії, де офіцери британської армії експериментували з грою з м'ячем «пулу», будучи верхи на коні [2].

Підтвердженням вказаної теорії є і походження самого терміну «поло» від вулканізованої індійської гумової кулі, яку застосовували в ранніх іграх. На хінді слово «pulu», неправильно вимовлене англійцями, позначало кулю.

У будь-якому разі зі Сходу поло було привезено до Європи. Спочатку його називали «регбі», потім «футбол у воді», а згодом його почали практикувати в річках та озерах [2]. При цьому історики стверджують, що немає історичного зв'язку між водним поло і поло, що грається на конях [3].

Підтвердженням популяризації водного поло в Європі є згадки про прототипи «водного поло», які поступово з'являлися в літературі та пресі XIX ст.

Так, у першому виданні (1893 р.) книги «Плавання» Арчібальд Сінклер та Вільям Генрі зазначають: «12 травня 1870 р. Асоціацією плавання, яка відома як Лондонська асоціація плавання, був призначений комітет для складання кодексу правил управління грою «футбол у воді» [4, с. 384–385]. Також гру називали «м'яч на водній базі», та частіше – «водний футбол». Наприклад, у Південно-Східному віснику (у Кенті) від 28 липня 1857 р. було опубліковано: «Водний поєдинок з м'ячем відбудеться завтра, в середу».

Одна з найдавніших зафіксованих ігор у водне поло відбулася у Кришталевому палаці (Лондон) 15 вересня 1873 р. Про це повідомлялося в газетах «Ранкова пошта» та «Стандарт» (піз-

ніше – «Лондонський вечірній стандарт»). Ця гра була частиною 4-ої відкритої вечірки Лондонського клубу плавання (заснований у 1859 р.) та проходила в озері [4, с. 384–385].

Перший зафіксований опис водного футболу розповідав про матч, який відбувся у відкритому водоймі за межами Лондону 13 липня 1876 р. У 1879 р. завзяті спостерігачі гри вже зрозуміли, що якщо гра буде вестися за певними правилами і в належних умовах, то виявиться великою цінністю серед плавців. У 1870 р. Лондонська асоціація плавання розробила набір правил для управління грою [3].

Ранні ігри зазвичай були виставами жорстокої сили та водної боротьби. Паси та дриблінг рідко використовувались, а ігри велися на окремих лініях, тобто кожен гравець вважав своїм єдиним обов'язком, незалежно від позиції, забивати голи. Гол вважався забитим, якщо м'яч двома руками був забитий в кінець водойму. Улюбленим трюком у цих ранніх іграх було розмістити маленьку гумову кульку «Індії» (діаметром від п'яти до дев'яти дюймів) в кальсоні, зануритися під воду, а потім знову з'явитися якнайближче до місця, де гол буде вважатися забитим. «З'явитися» – це відповідне слово, оскільки в ті часи вода в басейні не мала системи фільтрації і була мутною. Але такий спосіб забивання мав свої недоліки, оскільки голкіперу було дозволено стояти на палубі біля басейну та захищати свою ціль так, як він вважав за потрібне.

У 1877 р. Уільям Вілсон склав ряд правил для командної гри з м'ячем у воді, яку він назвав водним футболом. Перша гра за новими правилами відбулася між берегами річки Ді на фестивалі Вон Ассорд в Абердіні. Прапори були поміщені на відстані 8–10 футів від берега, і гравці використовували м'яку кулю з індійського каучуку.

У 1885 р. Асоціація плавання Великобританії визнала гру, яка називається зараз водним поло, і розширила звід правил Вілсона. Вони в кінцевому рахунку послужили основою міжнародних правил FINA, коли цей вид спорту поширився в Європі, Америці та Австралії.

У середині 1880-х рр. гра зробила революцію із впровадженням треджена. Ця нова техніка плавання призвела до більш швидкої рухомої та відкритої гри. Правила відійшли від регбі до футбольного стилю гри, а голи забивались, коли м'яч кидався всередину кліток 10 'к 3' на кожному кінці басейну. Гравці могли боротися лише тоді, коли вони «тримали» м'яч, а м'яч вже не можна було брати під воду. Маленький гумовий м'яч був замінений шкіряним футбольним м'ячем [3].

Сучасна гра розвивалася також у Шотландії в кінці XIX ст., коли перші ігри у водне поло проводились у клубі Арлінгтон Батс у Глазго (Клуб був заснований у 1870 р. та існує і сьогодні). У 1886 р. Шотландська асоціація аматорських

плавач (Західна) провела свій перший чемпіонат – Кубок Заходу. Захід Шотландії переміг Південну сторону 1:0.

Асоціація плавання Великобританії (SAGB; предтеча Аматорської асоціації плавання Англії) визнала цей спорт 13 квітня 1885 р. Асоціація з плавання та водного футболу графств Мідленд (Англії), ймовірно, створила першу в світі лігу водного поло. Першими їх чемпіонами, у 1884 р, був Бірмінгем Леендер, який переміг Хенлі 1:0.

Перші національні клубні чемпіонати (в Англії) були зіграні в 1888 р. [3].

Після Великобританії Австралія стала другою країною, яка почала грати в водне поло. Перший відомий матч відбувся в Сент-Кільді, Мельбурн, 3 березня 1879 р. та був продемонстрований професором Фредом Кавилем, який щойно переїхав з Англії [5].

У 1888 р. Америка стала першою «іноземною» країною, яка займалася водним поло, коли його представив англієць Джон Робінсон, професійний інструктор з плавання, найнятий Атлетичною асоціацією Бостона. Не знаючи про зміни нових правил, Робінсон представив у воді старий стиль регбі, який незабаром набув характеристик американського футболу. Ватерпол в американському стилі став миттєво популярним як у плавців, так і у глядачів. До 1890-х років він проходив у таких місцях, як Медісон Сквер Гарден і Зал Бостонської Механіки, де ігри національних чемпіонатів можуть залучити до 14 000 вболівальників [3].

Водне поло грається в Канаді з початку ХХ ст., а з 1907 р. у Канаді проводиться національний клубний чемпіонат – Кубок Гоулдена. До 60-х рр., однак, до цього заходу приєдналися лише східно-канадські команди. У 1964 р. офіційно була заснована Канадська асоціація водного поло, яка мала свого першого президента Френка Медека з Монреалю. У тому році в Канаді відбувся перший справжній національний клубний чемпіонат, на якому були представлені команди з Ванкуверу, Калгарі, Манітоби, Онтаріо та Квебеку. Турнір, що проходив у Гравенхурсті, виграв Торонто. Наступного року національні чемпіонати вперше покинули схід і проходили в Едмонтоні. З 1966 по 1976 роки Джон Річардсон був президентом Асоціації. У цю епоху Річардсон наглядав за участю Канади у двох Олімпійських іграх [6].

Велику роль у розвитку водного поло в різних країнах зіграли студентські клуби. Наприклад, у Великій Британії кінця ХІХ ст. його популяризації сприяло включення ватерпольних матчів у програму традиційних командних змагань між Оксфордським і Кембриджським університетами [7].

У період з 1890 по 1900 рік гра розвивалася в Європі, поширившись на Угорщину в 1889 р., Бельгію в 1890 р., Австрію та Німеччину в 1894 р. та Францію в 1895 р., використовуючи англійські пра-

вила. В 1914 р. більшість команд США також погодилися дотримуватися міжнародних правил [8].

На початку 1900-х років у Нідерландах виникло водне поло для жінок. Після 1914 р. жіночі чемпіонати відбувалися за межами Нідерландів: у США – з 1926 р., в Австралії – з 1968 р.; в Канаді – з 1980 р. та в багатьох інших країнах. У 1979 р. FINA створила Кубок світу серед жінок, і перший олімпійський турнір відбувся в Сіднеї (Австралія), з перемогою австралійців [2].

Після здобуття популярності водне поло було вперше представлене на Олімпіаді в 1900 р. [9]. У 1908 р. водне поло увійшло в офіційну програму Олімпійських ігор. Під час Літніх Олімпійських ігор 1908 р. 19 червня в Лондоні, з метою об'єднання зусиль по стандартизації правил і нормативів проведення змагань в найбільш популярних водних видах спорту, була утворена Міжнародна аматорська федерація з плавання. Засновниками організації стали національні плавальні федерації Бельгії, Великобританії, Угорщини, Німеччини, Данії, Фінляндії, Франції та Швеції.

Створення Міжнародної аматорської федерації плавання та Олімпійське визнання водного поло неодмінно сприяло розповсюдженню водного поло у світі. В 1926 р. при Міжнародній аматорській федерації з плавання був створений комітет з водного поло.

Водне поло було включено до програми чемпіонатів світу в 1973 р. в Белграді. Перший чемпіонат світу проходив у 1979 р., а перші юніорські чемпіонати світу серед чоловіків – у 1981 р.

Визнання та розповсюдження водного поло на теренах нашої країни, на жаль, відбулося значно пізніше, ніж у Європі. До II Мирової війни існували змагання між містами та регіонами країни, з 1937 р. розпочалися ігри за першість між клубними командами. У 1940 р. за першість Києва змагалися 34 команди.

29 червня 1909 р. вперше у Львові пройшов показ нової гри з м'ячем на воді – водне поло. Своє розповсюдження водне поло отримало й в інших містах України. Команди з водного поло в ті часи були представлені переважно динамівцями.

У перші повоєнні роки в Києві відродилися ватерпольні команди «Наука», «Водник», «Динамо», «Спартак», «Більшовик» «СКІФ», а у Львові – «Динамо» і «Спартак», які багато разів займали в країні провідні позиції [10].

Олімпійський дебют нашої команди відбувся лише в 1952 р. та був невдалим, однак у 1981 р. та в 1983 р. радянські ватерполісти виграли кубок Миру.

Висновки. Безумовно водне поло має довгий шлях свого історичного походження та посідає зараз чільне місце серед інших видів спорту. Гра «Водне поло» походить зі сходу та з'явилась у Європі в ХІХ ст. Сучасного вигляду вона набула

на початку XX ст. За динамікою розповсюдження водного поло можливо виокремити певні періоди його історичного розвитку:

- 1) зародження на Сході;
- 2) початок проведення ігор у Європі;
- 3) офіційне визнання водного поло та закріплення правил гри;
- 4) динамічне розповсюдження водного поло в світі, створення міжнародних організацій з водного поло, проведення олімпійських та міжнародних чемпіонатів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Водное поло: история. Официальный сайт: Национальная федерация водного поло Украины. URL: <http://www.water-polo.com.ua/index.php?link=pages&id=52>.
2. History of water polo in Canada. Official sight. Water polo Canada. URL: <http://www.waterpolo.ca/history.aspx>
3. A history of USA. Water polo in the Olympic games Atlanta 1996 PP.1-2. URL:

<http://www.waterpolointernational.org/waterpolointernational/files/original/709ceab1ff132d1a38dd00aab18cb48a.pdf>.

4. Henry, William (1911). "Water Polo". In Chisholm, Hugh (ed.). *Encyclopædia Britannica*. Cambridge University Press. pp. 384–385.
5. Bendigo Advertiser. 3 March 1879. URL: <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/88223964>.
6. "Water Polo Canada – History". URL: www.waterpolo.ca.
7. Водное поло. Энциклопедия кругосвет. URL: https://www.krugosvet.ru/enc/sport/VODNOE_POLO.html.
8. USA Water Polo: History of Water Polo Archived 26 September 2007 at the Wayback Machine Retrieved, 4 September 2006.
9. Waterpolo. Tutorialspoint. URL: https://www.tutorialspoint.com/water_polo/water_polo_tutorial.pdf.
10. Водное поло в Украине. История водного поло. URL: http://waterpolo.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=122&Itemid=240.